

Дневник

(стенографски)

на

XIX^{то} обикновено Народно събрание

Втора редовна сесия

81. заседание, среда, 5 април 1922

(Открито от председателя Н. Атанасов, в 3 ч. 20 м. след пладне).

Председателя: (Звъни) Моля г. секретаря да провери присъстващите г. г. народни представители.

Секретар Х. Ветовски (з): Прочита списъка. От заседанието сж отсъствавали следните народни представители: Димитър Анастасов, Иван Ангелов, Александър Атанасов, Мустафа Ризабеев, Юсуф Берганеки, Константин Бозвелиев, Цоню Бржшлянов, Атанас Буров, Григор Василев, Власи Власковски, Никола Габровски, Иван Ганев, д-р Тодор Гатев, Делю Георгиев, д-р Александър Гиргинов, Мехмедали Исмаилов Гюзелев, Иван Димитров, Петър Димов, Али-ходжа Ибраимов Ламби Кандев, Тенчо Кйосев, Иван Ковачев, Васил Коларов, Теню Кортенски, Коста Кратунов, Мони Личев, Андрей Ляпчев, Рашко Маджаров, Александър Малинов, Цоню Матов, Никола Мушанов, Нух Мустанов, Димитър Нейков, Петко Палиев, Кръстю Пастухов, Тодор Петров, Димитър Попов, Стоян Попов, Стоян Радев, Стойне Ризов, Никола Савчев, Янко Сакъзов, д-р Марко Сапарев, Коста Сидеров, Алекси Сираков, Христо Славейков, Димитър Стоев, Теодор Теодоров, Хюсни Хасанов, Димитър Христов, Стойчо Христов, Иван Цанков, Тодор Цеков, Коста Ципоранов, Станко Цжетов, Александър Чапрашиков, Крум Чапрашиков, Георги Юрданов и Желю Юрданов)

Председателя: (Звъни) От 216 души народни представители присъствуват 100. Има нужното число народни представители.

Обявявам заседанието за открито.

Разрешава се отпуск на следните народни представители:

На г. Михаил Донсузов — 2 дни;

На г. Желю Юрданов — 4 дни;

На г. Иван Ганев — 3 дни.

Народния представител г. Петър Филев моли да му се разреши еднодневен отпуск. Понеже досега се е ползвал с повече от 20 дни отпуск, ще питам народното представителство. Които сж съгласни да му се разреши исканият отпуск моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието разрешава.

Народния представител г. Стефан Бакърджиев моли да му се разреши 6-дневен отпуск. Понеже досега се е ползу-

вал с 27 дни отпуск, ще питам народното представителство. Които сж съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието разрешава.

Народния представител г. д-р Юрдан Данчев моли да му се разреши еднодневен отпуск. Понеже досега се е ползвал с 20 дни отпуск, ще питам народното представителство. Които сж съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието разрешава.

Народния представител г. Александър Атанасов моли да му се разреши 2-дневен отпуск. Понеже досега се е ползвал с 36 дни отпуск, ще питам народното представителство. Които сж съгласни да му се разреши исканият отпуск, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието разрешава.

Съобщавам на г. г. народните представители, че е постъпило законодателно предложение от комунистическата парламентарна група, подписано от нужното число народни представители, за уреждане добавъчното възнаграждение и еднократната помощ на служащите при изборните учреждения.

Това законодателно предложение ще се напечати, ще се раздаде на г. г. народните представители и ще се постави на дневен ред.

Минаваме към дневния ред.

Първата точка от дневния ред е: второ четене бюджетно-проекта по изпълнение договора за мир.

Н. Георгиев (з): Искам думата преди дневния ред.

Председателя: Преди дневния ред има думата народния представител г. Неделчо Георгиев.

Н. Георгиев (з): Г. г. народни представители! Комисията по репарациите е представила разни конвенции, разни искания, с които се нарушава суверенитета на страната. Аз не знам до колко това е верно, но то се изнесе в печата и аз сметам, че длъжност е на правителството да уведоми Парламента, да знае той какво става и какви мерки трябва да се вземат. И ако някои от г. г. министрите или г. г. народните представители сметат, че не е възможно тази работа да стане в публично заседание, да стане в тайно.

Сметам, че правителството е длъжно да уведоми Парламента, да знае той в какво положение се намира България, и аз моля г. г. министрите, да се съгласят сега, макар и в тайно заседание, да ни обяснят как стои тоя въпрос, защото четем в печата, приказва се навсякъде различно, а ние тук нищо не знаем.

Председателя: Има думата народния представител г. Христо Кабакчиев.

Х. Кабакчиев (к): Г. г. народни представители! От името на нашата група заявявам, че ние се противопоставяме най-категорично на предложението на преждеговорившия народен представител, щото заседанието на Народното събрание, в което ще бъде съобщена най-напред и после разисквана конвенцията, законопроектът и другите условия, предложени от Репарационната комисия на правителството, да бъде тайно.

Г. г. народни представители! Днес, в този наистина трагичен, критически час за българския народ, ние се намираме при развръзката на една политика, която се започва с тайни договори и която вие искате да завършите в едно тайно заседание. Ние мислим, г. г. народни представители, че днес повече от всякога истината трябва да бъде казана цела на българския народ. Защото ако в тази страна има сили, които могат да спасят народа, да се противопоставят на туй посегателство на съглашенския империализъм върху икономическата, финансовата и политическата независимост на нашата страна, тия сили ще се намерят само в българския народ.

От комунистите: Верно! (Ръкоплескане)

Х. Кабакчиев (к): Г. г. народни представители! Ако действително вие мислите да се опрете на този народ, . . .

Председателя: Моля, г. Кабакчиев, стига толкова, разбрахме!

Х. Кабакчиев (к): . . . вие няма защо да се скриете в днешния момент от българския народ, напротив, трябва да му кажете целата истина, да апелирате към него за подкрепа, да се опрете на него и с неговите икономически и политически сили да можете да се противопоставите срещу чуждите завоеватели.

От комунистите: Верно!

Председателя: Моля, г. Кабакчиев, това е достатъчно.

Х. Кабакчиев (к): Моля. Аз ще кажа още няколко думи. Ако вие, г. г. народни представители, въпреки това, искате да правите тайно заседание . . .

Председателя: (Звънни) Моля!

Х. Кабакчиев (к): . . . то е факт, защото в днешния критически момент вие не казвате на българския народ като каква мерка мислите да предприемете, за да може да се извади страната от това положение.

Председателя: Моля, г. Кабакчиев!

Х. Кабакчиев (к): Вие искате да се скриете в тайно заседание, . . . (Възражения от земеделците)

Председателя: (Продължително звънни)

Х. Кабакчиев (к): . . . вие искате чрез тайно заседание да скриете вашата обща отговорност за положението на страната.

А. Кундалев (з): Г. Кабакчиев иска явно заседание — точно както е в Русия! (Възражения от комунистите)

С. Манов (к): Прави се едно предложение и ние се изказваме по него.

Х. Кабакчиев (к): Ние искаме, щото изложението на г. министра да стане в публично заседание и разискванията по него да станат в публично заседание, и в това публично заседание ние ще се изкажем всеоткровенно. Ние се противопоставяме срещу тайното заседание, . . .

От земеделците: Добре, добре!

Х. Кабакчиев (к): . . . защото с туй тайно заседание вие искате да се скриете — да скриете вашата обща отговорност. (Възражения от земеделците)

Председателя: (Звънни) Моля, г. Кабакчиев!

Х. Кабакчиев (к): Ние искаме да се противопоставим срещу съглашенския империализъм. Ние протестираме против туй предложение и го отхвърляме най-категорично! (Ръкоплескане от комунистите)

Председателя: Има думата г. министъра на вътрешните работи.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Мене ми се струва, че няма какво да разискваме и решаваме в тайно заседание, защото политиката на днешното правителство е толкова ясна — както имах случай и по-рано да заявя — че, струва ми се, излишно е тайното заседание: няма какво да се разисква и решава в него. Политиката на правителството е прямолинейна, ясна и откровена, всеки може да има достъп до нея и не знам какво бихме могли да разискваме в тайно заседание. Но ако това е волята на Парламента, ако той желае в тайно заседание да разрешава известни въпроси, аз не мога да имам нищо против туй.

Некой от комунистите: Това зависи от Вас.

Х. Кабакчиев (к): Ако правителство не желае тайно заседание, Парламента не може да желае тайно заседание.

Председателя: (Звънни) Моля.

Министър д-р Р. Даскалов: Но мен ми се струва, че няма какво да разрешаваме в тайно заседание.

Х. Кабакчиев (к): Разбира се.

Н. Георгиев (з): Аз поддържам предложението си.

С. Костурков (р): Нема предложение за тайно заседание.

Председателя: Има предложение от народния представител г. Неделчо Георгиев.

Х. Кабакчиев (к): Той каза, иска тайно заседание, ако правителството намери това за добре.

Н. Георгиев (з): Г. г. народни представители! Аз за себе си не съм осветлен по въпроса и сметам, че има нещо, което правителството трябва да ни каже. Това е моето разбиране. И ако г. г. министрите се боят да ни го кажат в явно заседание, аз правя предложение да стане тайно заседанието.

С. Костурков (р): Щом той прави предложение, аз искам думата по него.

Председателя: Има думата г. Костурков.

С. Костурков (р): Г. г. народни представители! От онова, което се изказа по-напред от г. Неделчо Георгиев, всички тук разбрахме, че той не направи формално предложение за тайно заседание, . . .

Председателя: Той молеше правителството да се съгласи.

С. Костурков (р): . . . а той искаше от правителството да обясни въпроса, та правителството, ако намери за нужно, да го обясни в тайно заседание; то нека предложи това. Така разбрах мисълта на г. Неделчо Георгиев за тайно заседание и затуй не взех думата. Обаче сега, щом като г. Георгиев прави предложение за тайно заседание, аз вземам думата, за да изкажа мнението на нашата парламентарна група по този въпрос.

Г. г. народни представители! Онова, което става днес между Репарационната комисия и българското правителство, не е тайна, не може да бъде тайна и не трябва да бъде тайна. Нищо тайна няма тук. Тук имаме, както се вижда, формални предложения, формални искания и, както слушаме, предявени едва ли не ултимативно от страна на

Репарационната комисия на българското правителство. Следователно, нема зашто да искаме тайно заседание. Онова, което комисията иска ултимативно, нема зашто да се крие нито от народното представителство, нито пак от народа. Нека надлежния министър разясни въпроса така, както той смета, че трябва да бѣде разяснен на народното представителство, а чрез него на целата ни страна, и да ни покаже позицията, която мисли да земе или е взело, ако е взело, правителството по този въпрос, по исканията на Репарационната комисия. И след обстоятелството изложение по въпроса, което надлежния министър длъжи да направи, като делегат на българското правителство, от името на правителството тук, парламентарните групи ще си кажат думата по въпроса. Но, повтарям, никакви тайни заседания. Нема тук тайни работи, г-да. Всичко трябва да бѣде открито, още повече за вас, които заявихте още в началото, че нема да правите тайна политика, че всичко ще бѣде открито, както заяви г. министър Даскалов преди малко: нема скрито, нема нищо — всичко е открито. Като е открито, кажете всичко каквото имате да кажете.

Н. Георгиев (з): Все пак аз съм убеден, че трябва да има нещо скрито.

Н. Донсузов (с): Г. министѣра ви каза, че нема нищо скрито.

Н. Георгиев (з): Той може да казва, че нема, но аз за себе си казвам и правя предложение, а вие ако не искате, недейте го гласува.

Б. х. Сотиров (к): Правителството поема отговорност да държи явнo заседание, а вие искате тайно заседание!

С. Костурков (р): Ако правителството иска тайно заседание, то само ще предложи това.

Н. Георгиев (з): Ако вие не гласувате за моето предложение, то ще пропадне.

Председателя: Има думата народния представител г. Андрей Ляпчев.

А. Ляпчев (д): Г. г. народни представители! Мене ми се струва, че спор има само за шум — това е моето разбиране. Какво значи тайно заседание? При 200 и толкова народни представители, не може да има никакво тайно заседание, за да конспирираме против некого, за да съставяме съюз, за да създаваме политика с тайни договори и т. н. Това е празна работа. В същност, най-скоро ще се разуче какво се е говорило в тайното заседание и какво се е решавало. (Възражения от комунистите) Моля, изслушайте ме докрай. Това е по същността. Но по формата, тайните заседания имат свето значение, първо, затова, защото в протоколите не се бележи какво се е приказвало и, второ, защото правителствата често пъти, не от своето желание да водят тайна или явна политика, при най-големото си желание да водят явна политика, могат да бъдат заставени формално да не правят известни изявления и т. н. Затова в нашата конституция е предвидена възможността да има тайни заседания. Аз не желая да бъркам на правителството, как то ще постъпи в този случай, толкова повече, защото аз съм причинител, може би, дотогава молих няколко пъти в говора си да се добием до известно осветление. Как ще ни го дадат, за мен е безразлично. Г. г. народни представители! Ще ни се даде ли то тайно, не зная, но онова, което е преписка между Комисията по репарациите и правителството, тя не може да бѣде тайна, тя трябва да стане явна и всеко нейно затулване е пакостно, според моето разбиране, за народните интереси. Тъй че конституцията дава това право на народния представител да прави предложение за тайно заседание и това предложение може да се вотира.

Г. Димитров (к): Ти предпочиташ тайното заседание.

А. Ляпчев (д): Не предпочитам тайното заседание или явното, но не мога да вдигам шум на ветѣра. (Възражения от комунистите) Зашто тайно заседание при вашето пристъствие тук колко пари струва то? Какво ще рече тайно заседание, когато вие всичко ще донесете по не знам кой си безжичен телеграф на Ленина и на всички интернационални организации в света? (Възражения от комунистите)

Председателя: (Звѣни).

А. Ляпчев (д): Оставете този въпрос, недейте прави шум, недейте заблуждава умовете на хората и недейте от друга страна отказва възможностите на правителството да прави некогаш по чисто формални причини тайни заседания.

Заклучавам. Не мога да се възпротивя на предложението да има тайно заседание, но не мога да разбера, че в кореспонденцията между правителството и Комисията по репарациите има нещо тайно. Тя трябва да се напечати целата, нещо повече — тя трябва да бѣде винаги достойна на народното представителство, защото това е от полза за страната.

Г. Димитров (к): Зашто сте агенти на Репарационната комисия, затова говорите така.

А. Ляпчев (д): Шо за фалшив език! Агенти можете да бъдете само вие. Аз нищо не съм получил от странство, а вие получавате — в името на вашата идея получавате. (Възражения от комунистите).

Председателя: Моля, г-да!

Има думата народния представител г. Христо Мутафов.

Ю. Юрданов (к): Врангел те търси!

А. Ляпчев (д): Врангел не е бил с мене, нито аз с него.

С. Димитров (к): Вие сте правили съвещание с Врангела.

А. Ляпчев (д): Не съм правил никакво съвещание с Врангела. Моля, г. председателю, да ми дадете думата за лично обяснение по един въпрос, по който има явнo заблуждение.

Г. Луканов (к): Има фотография, г. Ляпчев.

А. Ляпчев (д): Аз не се боя от фотография. Аз ще ви разясня всичко.

Председателя: Моля, г-да, свършете с тия закачки.

А. Ляпчев (д): Навсякъде какво съм казал аз не се боя да ви го каже. Нема да намерите извършено нещо от мен, с което да бѣде накърнена независимостта на България, а вие само знаете да накърнявате нашата независимост. Вързете се в собствените си дела! (Възражения от комунистите).

Председателя: Моля, г. Ляпчев, оставете г. Мутафов да говори.

Д-р Х. Мутафов (о): Г. г. народни представители! При пѣстрия състав на нашата Камара действително тайното заседание, каквото се иска от г. Неделчо Георгиев, в същност нема никакво значение. Зашто тайна в Камарата, допускам, ще стане като тайно осъждаме, но в същност нема да остане тайна за външния свет.

Обаче, ние сме при наличността на едно формално предложение, което прави г. Неделчо Георгиев, и аз предполагам, че г. Неделчо Георгиев не прави това предложение по свои лични съображения, по своя лична инициатива, без да е сондиращ поне значителна част от болшинството. И ако той прави това предложение, . . .

Н. Георгиев (з): Това е лично мое предложение.

Д-р Мутафов (о): . . . все разчита на известна подкрепа от болшинството.

Н. Георгиев (з): Ако не го приемат, немам нищо против.

Д-р Х. Мутафов (о): Обаче, ако е по частна Ваша инициатива предложението Ви и ако го правите по свои съображения, за мене е непонятно да бѣде вотирано туй предложение, когато правителството в лицето на своя министър на вътрешните работи г. Даскалов ни заяви, че той не намира нещо особено секретно да стане в това тайно заседание, понеже правителството е имало една политика много прямолинейна, откровена, ясна, следователно за него, за правителството, в лицето на г. министра, некак си нема смисъл, губи всекако значение това тайно заседание, което бихме могли да държим. Аз разбирам, когато има да

се обсъжда външната политика на правителството и когато самото правителство смета, че въпросите, които ще се дебатира, сж толкова щекотливи, че изискват непременно едно тайно заседание, пред вид онези декларации, които може да направи, и пред вид онези дебати, които биха могли да се завържат, разбирам тогава самото правителство да прави апел към Народното събрание заседанието да бъде тайно и естествено е, че в дадения случай болшинството ще го подкрепи. Но при туй разногласие между правителството и между болшинството, от една страна, при липсата на некакви особени побуждения, по които можем да държим тайно заседание, от друга страна, аз мисля, че г. Неделчо Георгиев ще бъде сам благоразумен да оттегли предложението си.

Н. Георгиев (з): Не го оттеглям.

Д-р Х. Мутафов (о): Ако не го оттегляте обаче, при наличността на тази декларация, която прави г. министър Даскалов, аз не виждам съображения, по които бихме могли да гласуваме ние за него. Верно, че ще станат много сериозни обсъждания, може-би ще бъдат направени декларации и изявления от разните групи, които ще засегнат и Репарационната комисия и инострани държави, и инострани представители, както виждате, въпроси от много деликатно естество, и аз мисля, че затова требаше да се намеси правителството и да понесе отговорността за самите обяснения и задевки, които могат да станат в това заседание.

Би требало не ние от опозицията да бъдем щит срещу туй излагане, на което може г. Неделчо Георгиев да предположа, че може да се изложи самата страна чрез обсъжданията в Парламента, но този щит би требало да го поиска самото правителство, ако смета вобщие, че биха могли да станат такива дебати и да се изложи страната пред външния свет. Но когато правителството се резервира и не желае да поиска вобщие едно тайно заседание, аз мисля, че нема защо да настояваме ние на него, още повече, че обсъжданията, които биха могли да станат тук, и тайно да бъде заседанието, те ще бъдат достойни на целия български свет, а по отношение на външния свет да не си представяваме, да не си правим илюзия, че тоя външен свет нема да узнае дебатите, които стават в Камарата и при едно тайно заседание.

Ето защо, макар да сжзнавам щекотливостта на въпросите, които ще бъдат засегнати, деликатността вобщие на онова, което ще бъде предмет на обсъждане, не намирам основание ние да гласуваме и да искаме заедно с г. Неделчо Георгиева едно тайно заседание, когато правителството се дезинтересира от въпроса.

Председател: Има думата народния представител г. Коста Илиев.

К. Илиев (з): По повод шума, който вдигнаха вестниците напоследък, действително, всички останахме изненадани не затова, че Комисията по репарациите прави некакви давления върху българския народ чрез правителството, но нам правеше впечатление друго едно обстоятелство — че не знаехме в що се сжстои въпроса. И на няколко пъти се повдигна въпрос да се дадат сведения по материяла, който направи да се повдигне такъв голем шум в нашия печат и между народните представители. На това основание г. Неделчо Георгиев направи предложение да се разгледа тоя въпрос в тайно заседание. Г. министър Даскалов, разчитайки само на това, че ще има благоразумие от страна на депутатите при разискването на този въпрос, за да не се подхвърля газ в огъня, в пожара, е сжгласен, че не може да има такива тайни в управлението на правителството, обаче, г. Неделчо Георгиев знае, че тук ще излезат хора, които не ще държат сметка за това, което ще говорят, и може-би ще оскърбят, още повече, онези сили, които сж дошли да ни контролират и да правят с нас каквото искат. — От това гледище той настоява заседанието да бъде тайно, и аз поддържам това гледище.

Колкото до гледището на комунистите, че тук требало да се говори на целия български народ, ето, г. г. народни представители, това е български народ тук. (Сочи народните представители) Ще се говори на целия български народ в лицето на неговите представители тук, и те, преценявайки онова, което ще се каже, ще отидат да го кажат пред своите избиратели.

Та поддържам предложението на г. Неделчо Георгиев.

Председател: Има думата народния представител г. Григор Чешмеджиев.

Г. Чешмеджиев (с): Г. г. народни представители! Този въпрос който се дебатира в Народното събрание, можеше да не предизвика особена буря в разискванията, ако действително правителството чисто и просто излезеше пред народното представителство и заявеше, че желае в едно тайно заседание да осветли Народното събрание. Безспорно, така предявено едно искане на правителството, аз мисля, че Парламента, дори и да желае да стане явно това, ще трябва да се принуди и да уважи искането на правителството. Аз не чух едно определено искане от страна на правителството в такъв смисъл, за да можем ние да се произнесем или не върху неговото искане. Сметам, че ние от своя страна като народни представители не можем никога да предявим искания за тайно заседание, защото ние не сме посветени върху онези предмет, с който ще ни сезира правителството, за да видим осветленията, които ще се дадат по него, дали сж от естество да налагат едно тайно разискване по въпроса. Следователно, чисто по тази формална причина аз считам, че Народното събрание ще трябва да откаже и да не приеме предложението на народния представител г. Неделчо Георгиев за тайно заседание.

Независимо от това, едно по-общо съображение в конкретния случай ме кара от името на нашата парламентарна фракция да искам разискването по тоя въпрос да стане публично, защото не само ние като народни представители се интересуваме от въпроса, върху който ще трябва да станат дебати, но тоя въпрос интересува цялата страна, и аз мисля, че когато е въпроса да се защитят интересите на страната, тая защита не може да стане мимо волята, мимо знанието на страната. И от това съображение нашата парламентарна фракция се изказва против едно тайно заседание в конкретния случай.

Председател: Г. г. народни представители! Има направени две предложения: едното е от народния представител г. Неделчо Георгиев, който намира, че дебатите по бюджетопроекта по изпълнение договора за мир и по отношенията на правителството с Междусъюзническата комисия, които ще станат в това заседание, е необходимо, за интересите на страната, да станат тайно.

Г. Димитров (к): Г. Неделчо Георгиев оттегли своето предложение.

Н. Георгиев (з): Не.

Председател: Които приемат предложението на народния представител г. Неделчо Георгиев, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Поканвам публиката да напусне залата. (Комунистите напускат залата с протести).

(След тайното заседание).

Председател: Има думата г. министъра на вътрешните работи.

Министър д-р Р. Даскалов: Г. г. народни представители! Пред вид на обстоятелството, че часът е доста напреднал, аз ще ви моля, да се сжгласите да отложим днешното заседание за утре, 9 ч. преди обед, и ще ви моля да бъдем точни и редовни, за да можем да преминем законопроектите, които ни останат да преминем, понеже сж извънредно много важни. Така че да почваме от сутринта, да имаме значи предобедни заседания, да имаме и следобедни заседания и да можем в тези 5—6 дни, които ни остават, да завършим работата, която ни предстои, та да можете и вие да отидете по домовете си. Заради туй предлагам да приключим днешното заседание и утре в 8½ или в 9 ч. точно да почнем работата.

Некой от земеделците: В 9 ч.

Министър д-р Р. Даскалов: Добре, в 9 ч., сжс сжция дневен ред.

Ю. Юрданов (к): Утре е четвъртък, има интерпелации.

Министър д-р Р. Даскалов: Нищо, нищо.

Председателя: Които приемат предложението на г. министра на вътрешните работи да се вдигне заседанието

и да се състои утре, в 9 ч. преди обед със същия дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигам заседанието.

(Вдигнато в 6 ч. 50 м. след пладне).

Председател: **Н. АТАНАСОВ**

Секретар: **Х. ВЕТОВСКИ.**

За началник на Стенографското отделение: **Д. Антонов.**